

M

еїа инїервїу

**СВЕТОМИР ШКАРИЌ,
ПРОФЕСОР ПО
УСТАВНО ПРАВО**

**МАК
ЗАЧЕК
НА Г**

ЕДОНИЈА ДА ОРИ ПО СТАПКИТЕ АНДИ

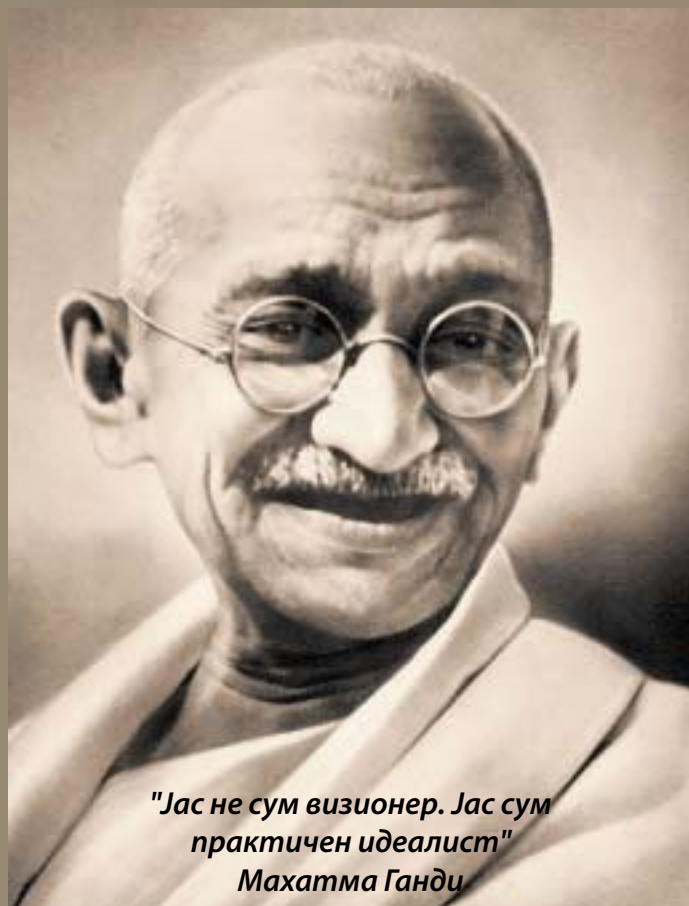
Во Њу Делхи, Индија, на 29 и 30 јануари годинава се одржа меѓународна конференција на тема "Мирот, ненасилството и зголемувањето на моќта на луѓето - филозофијата на Ганди во XXI век". Конференцијата се одржа под претседателство на Соња Ганди, претседател на Националниот конгрес на Индија. На конференцијата беа поканети и учествуваа поединци и институции од сите делови на светот, со цел да се изгради "коалиција на совеста", како противтежа на милитаризацијата и вооружувањето, кои денес доминираат во светот. Во работата на конференцијата учествуваа делегации од 90 држави и претставници на 122 организации, како и неколку носители на Нобеловата награда за мир. Конференцијата се одржа по повод 100 години од ненасилното движење на Махатма Ганди, познато под името "Сатјаграха", или ненасилна борба заснована врз вистината. По предлог на Соња Ганди, на конференцијата беа избрани претставници од пет континенти, со задача да работат на формирањето на Светски граѓански форум со седиште во Њу Делхи. Форумот треба да биде алтернатива на ООН, која последниве две децении не ги извршува обврските за кои беше формирана во 1945 година. Република Македонија беше претставувана од најистакнатиот експерт по Уставно право на овие и на пошироките простори, професорот на Правниот факултет во Скопје, Светомир Шкариќ и неговата сопруга Олга Шкариќ, професорка на Филозофскиот факултет во Скопје. Многу средби, многу разговори, многу нови познанства со интелектуалниот ум на светот, собран на едно место. Професор Шкариќ сакаше тежината на конференцијата да ја пренесе токму во нашиот неделник.

ИНДИЈА И ГАНДИ

Професоре Шкариќ, колку Индија може да се идентификува со ликот и со делото на Ганди? Колку неговата визија е вкоренета во традицијата на индискиот народ?

ШКАРИЌ: Не постои земја во светот која толку многу сака одредена личност, како што тоа е случај со Индија, кога е во прашање Ганди. Иако поминаа речиси 60 години од неговото убиство во 1948 година, тој стана вистинска икона во цела Индија. Го сакаат и оние кои не се Индуси, како што тоа е случај со норвешкиот професор по мировни студии, Јохан Галтунг, и американскиот професор, Џин Шарп, од Хардвард универзитетот. Нобеловците Мандела и Туту се сметаат за негови следбеници уште од првите денови на нивната борба против апартејдот во Јужноафриканската Република. Мандела ѝ порача на конференцијата: "Јас не се колебав да го прифатам Ганди во долгогодишната борба против апартејдот". Обичните луѓе по улиците на Њу Делхи го доживуваат Ганди како светец. А тој бил таков. И светец и политичар. Живеел како светец, скромно, како припадник на најниската класа во Индија. На преден план му беа духовните наспроти материјалните по-

"Јас не сум визионер. Јас сум практичен идеалист"
Махатма Ганди

Треба да се има предвид еден факт, кој е мошне интересен. Ганди бил критички настроен кон сите професии, кога нивните носители немаат морална вредност. Знаел да каже: "Ако постои некој добар правник, тоа не е поради професијата која ја извршува, туку поради тоа што има морални вредности". Тој престанал да биде адвокат, откако увидел дека адвокатите се радуваат кога клиентите се караат меѓусебно. Забележал дека правниците во Индија работат на зацврстувањето на британската власт во Индија, а не на нејзиното уривање. Се поставува прашањето, што би рекол Ганди за улогата на правниците во Македонија, ако денес би бил жив? Веројатно би го рекол истото што го рекол и за индиските правници во негово време.

Разговорот го водеше:
Мишко ТАЛЕСКИ

Професор Светомир Шкариќ е роден во 1941 г. во Сретеново, Стар Дојран. Дипломира на Правниот факултет во Скопје во 1965 г. Во 1969 г. е избран за асистент по предметот Уставно право на Правниот факултет во Скопје.

Магистрира на Правниот факултет во Белград во 1972 г. на тема: "Функцијата на изборите во општествено-политичкиот систем на Југославија"; докторира на Правниот факултет во Белград во 1978 г. на тема "Смислата и значењето на делегатството во општествено-политичкиот систем на Југославија"; за доцент по предметот уставно право е избран во 1978 г., за вонреден професор во 1983, а за редовен професор во 1988 г.

Објавува повеќе од 100 статии од областа на уставното право, политичкиот систем и мировните студии. Раководител е на областа "Правото да се живее во мир и уставите", на постдипломските студии на Филозофскиот факултет во Скопје, предавач на Трансценден мировен универзитет (ТПУ).

треби. За своите цели се борел со личен пример и со конкретни средства, без многу зборување и теории. Знаел да каже: "Јас не сум визионер. Јас сум практичен идеалист". Со личен пример покажал и докажал дека идеалите се остваруваат со конкретни дејства, со упорна работа и со цврста приврзаност за вистината. Ненасилството потпрено врз вистината, тоа е неговиот поим за "Сатјаграха". Тој поим го создал на 11 септември 1906 година во Јоханезбург, каде како млад адвокат водел борба против расната дискриминација во Јужна Африка. Ако човекот е упорен, ако е подготвен на страдање и ако ја брани вистината со ненасилни средства, тогаш тој успева во својата борба. Гандиевата "Сатјаграха" бара храбри и ненасилни поединци, со цврст дух и со јасна цел во животот. Кукавиците и насилниците се неспоиви со Гандиевата ненасилна борба. Нespoиви се и оние кои трчаат само за профит и за удобен живот. Затоа е тешко да се биде Гандиевец во денешно време.

ГАНДИ И ДЕМОКРАТИЈАТА

Ганди се залагал за демократијата од две едноставни и разбирливи причини. Во индиската историја, локалната самоуправа со векови опстојувала како "селска република", независно што на централно ниво постоеле авторитарни режими. Тоа се гледа од индиската древна институција "Panchayati Raj", преку која до израз доаѓала моќта на народот. Од друга страна, пак, во Индија сиромашните слоеви отсекогаш биле најбројна и најнеправдана каста во општеството. Во демократијата Ганди гледал можност за нив, да добијат поволни услови за развој, како и најсилните. Притоа, според него, демократијата е неспоива со крупната сопственост и со војните. Тоа многу јасно им го кажал на американските новинари во 1940 година. Ние тоа го гледаме денес, исто како што Ганди го гледал во негово време.

ГАНДИ И МАКЕДОНИЈА

Професоре, ја гледате ли Македонија со очите на Ганди, дали таа може да се погледне преку призмата на неговата филозофија и неговото учење?

ШКАРИЌ: Ако Македонија ја погледнеме со очите на Ганди, тогаш нема да ни биде тешко да заклучиме дека нашава земја може да биде успешна држава, ако се води поголема грижа за сиромашните слоеви, ако духовните потреби добијат предност во однос на материјалните, ако во народот се гледа како на голема сила, ако се промовираат стручњаци и експерти, политичари со морални вредности, ако се намали насилството во сите сфери на живеењето. Особено треба да се отстрани насилството од политичката сфера, независно од тоа како се вгнездило во неа. Верувам дека Ганди е реална, а не измислена

Махатма Ганди е роден на 2 октомври 1869 година. Тој е еден од основачите на современата индиска држава и влијателен поборник на ненасилното движење на патот кон револуцијата. Се бори за независност на Индија од британската власт, инспирирајќи ги останатите луѓе под колонија да работат на сопствената независност и целосно да ја отфрлат британската империја, заменувајќи ја со Комонвелтот. Од неговата идеја биле инспирирани и Мартин Лутер Кинг и Нелсон Мандела. Ганди често говорел дека неговите вредности се едноставни, преземени се од традиционалните хиндуистички верувања - вистината и ненасилството. Големо влијание врз размислувањата на Ганди имале тезите на Лав Николаевич Толстој, со кого имал преписки додека бил на студии во Јужна Африка. Ганди бил вегетаријанец, а пред крајот на животот фрутаријанец. Идејата за вегетаријанството била длабоко вкоренета во хиндуистичката заедница во Индија. Експериментирал со различна исхрана и верувал дека храната треба да биде доволна само за да ги задоволи основните потреби на организмот. Ганди умеел и подолго време да не јаде. Штрајкот со глад го применувал и како политичко средство. Прекинал со сексуалните односи на 36-годишна возраст и заминал во целосен целибат иако сè уште бил венчан. Големо влијание за таа негова одлука имала хиндуистичката религија "брамачарје", која целибатот го сметала за духовно и практично чистење. Еден ден во седмицата Ганди целосно го минувал во длабока тишина. Не зборувал и верувал дека тоа му носи внатрешен мир. Во тие денови тој комуницирал со другите луѓе преку писма. По неговата адвокатска кариера на југот од Африка, се откажал од богатството и од успехот. Се залагал да се користи рачно направена облека, која тој и неговите следбеници сами ја изработувале. Тоа била голема закана за британската администрација, бидејќи Индијците дотогаш облеката ја купувале од британските фабрики. Ганди бил противник на вообичаениот начин на образование. Тој го застапувал ставот дека децата најдобро учат од родителите и од општеството. Убиен е во 1948 година од платен убиец.

"Ќе работам за Индија, која најсиромашниот ќе ја чувствува како своја земја во која ќе се слуша неговиот глас. Индија без високи и ниски класи на народот, Индија во која сите заедници ќе живеат заедно во совршена хармонија. Во таква Индија ќе нема место за проклетата мизерија или за проклетството на алкохолните пијалаци и дрогата. Жените ќе ги уживаат истите права со мажите. Ќе треба да бидеме во мир со останатиот свет. Тоа е Индија на моите соништа".

Махатма Ганди

ШКАРИЌ: Ганди го поддржувал проактивното ненасилство како средство за остварување на политичките цели. Ненасилството е духовна сила посилна од оружјето и бомбите. Силата на духот е посилна од силата на телото. Со ненасилството се развива нова култура, а со насилство се уништуваат високите цивилизациски дострели. Со ненасилство се служат само чесните и храбрите луѓе со силен дух, а со брутална сила кукавиците и глупавите, односно оние кои се страшливци и без вредности.

Според Ганди, најголемата сила е отпорот на народот. Отпорот на народот е сабја која е остра на сите страни: "Без капка крв се постигнуваат големи резултати. Нема влада која ќе опстои, ако народот престане да ѝ служи. Веднаш штом ќе престане стравот кај народот, владата веќе нема сила врз него. Треба да престанеме да се плашиме од власта".

Една од пораките на Махатма Ганди е дека "граѓанската непослушност станува света должност кога државната власт станува нелегитимна и корумпирана". Ганди ја поддржувал демократијата како шанса за развој на најслабите.

Тој вели: "Моето сфаќање на демократијата е такво што во неа најслабите имаат исти можности како и најсилните. Тоа може да се случи само со ненасилство... Ненасилството не може да се проповеда. Тоа треба да се практикува".

Но, практичниот Ганди не пропушта да забележи дека демократијата е неспоива со крупната сопственост и со војните. Во разговорот со американските новинари во 1940 година го констатирал следново: "Крупната сопственост може да се одржува само со насилство... Вашите војни не можат никогаш да ја гарантираат демократијата".

Тоа се гледа и денес од демократијата на Косово, во Авганистан и во Ирак.

или фиктивна алтернатива за Македонија, иако нема голем број следбеници на неговата филозофија. Со неговата мисла и практика можеме поефектно да го возобновиме достоинството на луѓето и на трудот, отколку со заматени декларации за некаква "атлантска" перспектива на Македонија. Гандиевска Македонија е подобра алтернатива за Европската унија, отколку "атлантска" Македонија. Тоа е сфатливо за секој граѓанин на Македонија кој има здрав разум. Но, Ганди е реална алтернатива и за цел свет, бидејќи во него има премногу насилство и многу неправди. Кенет Каунда не греша кога кажува, со солзи во очите, дека Гандиевата филозофија е поактуелна на почетокот од XXI век, отколку што била актуелна на почетокот од XX век. Тој побара да се одбележува 11 септември 1906 година, а не 11 септември 2001 година. Младиот Раул Ганди, кој седеше пред нас на конференцијата, цело време бележеше на обична тетратка и со обичен молив, небаре е студент на прва година, а не кандидат за премиер на Индија. Индијците се такви, бараат скромни и трудољубиви лица на чело на државата и на нацијата. Го гледаме и се радуваме, како да ни е најблизок на семејството. Такви беа и неговите претходници Махатма Ганди, Џавахарлал Нехру, Индира и Раџив Ганди. Се поклонивме пред нивот вечен оган и со нов дух и поголема сила се вративме во нашата Македонија.

 Ганди има поинакво сфаќање за демократијата од она што го имаат големите моќници. Според него, сопственоста и војните се најголемите девијации кои неа ја уриваат...

 Како да се промени светот во кој живееме? Можно ли е запоставеното мнозинство да го надвлее моќното малцинство?

ОЛГА ШКАРИЌ МУ ПРЕДАВА 101 ЦВЕТ НА МИРОТ НА РАУЛ ГАНДИ

Џавахарлал Нехру го означи Ганди како "најголемиот човек од нашата генерација". Алберт Ајнштајн отиде повисоко во оценувањето на Ганди, изјавувајќи дека "генерациите кои ќе дојдат, можеби едвај ќе поверуваат дека некој таков, од месо и од крв како него, воопшто чекорел на земјата". Станува збор за една од најдоблесните личности во историјата на човештвото. Ганди дејствувал во согласност со својата совест: "Мојот живот е мојата порака". Нема разлика меѓу неговите зборови и дела. Знаел да каже: "Јас сум христијанин и Индус, исто толку колку што сум муслиман и Евреин". Затоа е убиен од еден Индус фанатик во 1948 година, додека одел на молитва во неговата резиденција во Њу Делхи. Сакал Индусите и Муслиманите да живеат заедно во независна Индија, како што живееле и пред тоа со векови. Ѓ се радувал на независна Индија, но и длабоко бил замислен поради нејзиното цепање по религиозна основа.

ШКАРИЌ: Светот никогаш не бил толку насилен како што е денес. Постои насилство и напнатост речиси секаде: во семејството, училиштето, работното место, парламентот, во меѓународните односи. Од насилството страда и Индија. Во 1984 година е убиена Индира Ганди, а во 1989 година нејзиниот син Раџив Ганди. Во исто време, светот е обременет со сиромаштво, како облик на структурно насилство. Никој не води грижа за сиромашните, кои се доминантно мнозинство во сите земји, вклучувајќи ги и САД. Во таа земја, во 2006 година 85 отсто од богатството го имале само петмина најбогати Американци. Експлоатацијата на сиромашните може да згасне не преку уривање на малубројните милионери, туку преку отстранување на незнаењето на сиромашниот и преку негово поучување за несоработка со експлоататорите. Оттука, Гандиевата филозофија и практика доаѓаат во критичен момент за светот и за секоја земја одделно. Тие се клучни за мирот и за опстанокот на човештвото, дури и повеќе отколку пред еден век. Тоа го истакна Нелсон Мендела во неговата видеопорака за учесниците на конференцијата. Слични погледи изнесоа и нобеловците - учесници на конференцијата: Десмонд Туту, Мохамад Јунус и Лех Валенса. Ние, македонските учесници, зборувавме за трансформацијата на конфликтите во Македонија,

според личниот пример на Ганди и преку "Сатјаграха". Да се постават високи и јасни цели, да се осмислат патиштата до нив и да се вложи голем и долготраен ментален и физички напор за да се остварат поставените цели, со ненасилни средства. Или негативно, да не се прифаќа насилството како средство за постигнување политички цели, независно од односот на силите. Тоа што го правел Ганди, треба да се прави и во Македонија и во светот. Како до повеќе следбеници на Ганди во Македонија и во светот? Во функција на тоа е осмислена и работата на Балканскиот центар за мир на Филозофскиот факултет и на Мировните студии на политичките науки на Правниот факултет во Скопје.

За учеството на македонската делегација на конференцијата која Вие ја предводевте...

ШКАРИЌ: Македонската делегација на конференцијата во Њу Делхи доби место веднаш зад местото на делегацијата на Индија, во чиј состав беше и Раул Ганди, синот на Раџив и Соња Ганди. Тој прими 101 цвет на мирот од полињата на Македонија, насликано од македонскиот миротворец Живко Попов-

ски. Му беше драго, бидејќи пред него цвеќиња на мирот примија неговата баба, Индира Ганди, во 1984 година и неговиот татко Раџив во 1989 година. Грчката делегација се наоѓаше само неколку места од индиската. Јорџос Папандреу со отворена насмевка го погледна името Macedonia, кое стоеше пред нас, и пријателски поразговара со нас, членовите на македонската делегација. Неговиот однос е во согласност со Гандиевиот дух, кој е присутен пошироко во неговото семејство. Папандреу најави и формирање Академија за едукација на политички кадри во Гандиевски дух во рамките на Социјалистичката интернационала. Таква академија треба да формира и Република Македонија, ако сака да го намали насилството, како во политичката, така и во сите други сфери на живеење.

Денес во Македонија треба да се открие, да се прифати и да се приспособи "Сатјаграха", ненасилното движење на Ганди, на посебностите на современото обременето со насилство. Нужно е на сите нивоа во образовниот и во политичкиот живот, како и во јавните медиуми, да се практикува ненасилството заради опстанокот на животот. Ненасилството е вистинската слика, кое нема друга алтернатива. Македонија во нашите соништа е иста како Индија во соништата на Махатма Ганди.